

1 Kaj dejansko pomeni pravni izraz „starševska odgovornost“? Kakšne so pravice in obveznosti nosilca starševske odgovornosti?

Starševska odgovornost pomeni pravico do varstva in vzgoje mladoletnega otroka, kar vključuje obveznost in pravico starša, da skrbi za otroka. Starševska odgovornost vključuje pravico skrbeti za otrokovo osebnost (*varstvo in vzgoja otroka*), pravico do upravljanja otrokovega premoženja (*skrbništvo nad premoženjem*) in pravico do odločanja o zadevah, ki se nanašajo na otroka. Skrbništvo nad premoženjem vključuje pravico in obveznost upravljati otrokovo premoženje ter zastopati otroka. To ne posega v pravico otroka, da samostojno upravlja svoje premoženje, kadar tako določa zakon.

Starš je pristojen za odločanje o svojem mladoletnem otroku, kar vključuje pravico do odločanja o vsakodnevnih vprašanih glede otroka (običajno glede skrbi za otroka). Praviloma so odločitve o vsakodnevnih vprašanih običajne odločitve, ki se pogosto pojavljajo in nimajo trajnega vpliva na razvoj otroka. Poleg pristojnosti za odločanje ima starš, ki skrbi za varstvo in vzgojo otroka, tudi pravico do zastopanja svojega mladoletnega otroka. Starša s skupnim varstvom in vzgojo otroka imata tudi skupno pravico do zastopanja.

Oba starša imata pravico do stikov s svojimi otroki, kar pomeni obveznost in pravico obeh staršev do ohranjanja neposrednih stikov s svojimi otroki. Pravica staršev do stikov s svojimi otroki ni odvisna od obstoja varstva in vzgoje otroka. Starši imajo do svojih mladoletnih otrok tudi obveznost preživljanja.

2 Kdo je ponavadi nosilec starševske odgovornosti do otroka?

Medsebojne pravice in obveznosti staršev in otrok izhajajo iz sorodstva, ki se opredeli na podlagi zakonsko določenega postopka. Ženska, ki rodi otroka, je njegova mati. Moški, s katerim ženska zanosi, je otrokov oče. Šteje se, da je otroka spočel moški, ki je poročen z otrokovo materjo v trenutku otrokovega rojstva, ali moški, ki je očetovstvo priznal, ali moški, čigar očetovstvo je ugotovilo sodišče.

Starša, ki sta med seboj sklenila zakonsko zvezo, imata skupno starševsko odgovornost, tj. izvajata varstvo in vzgojo svojih otrok. Če starša v trenutku otrokovega rojstva med seboj nimata sklenjene zakonske zveze, imata skupno starševsko odgovornost, razen če ob predložitvi izjav o nameri glede priznanja očetovstva ali materinstva izrazita željo, da se starševska odgovornost prepusti enemu od staršev.

Če nobeden od staršev mladoletnega otroka nima pravice do zastopanja ali če staršev otroka ni mogoče opredeliti, se otroku imenuje zakoniti skrbnik. V takem primeru izvaja varstvo in vzgojo otroka zakoniti skrbnik. Dolžnost zakonitega skrbnika je zagotoviti vzgojo in razvoj otroka ter varovati otrokove osebne in premoženjske koristi.

Zakoniti skrbnik je lahko odrasla fizična oseba s polno poslovno sposobnostjo (na primer otrokov sorodnik ali tretja oseba) ali pravna oseba (družba ali lokalna uprava). Pravna oseba se imenuje za zakonitega skrbnika, če ni mogoče najti ustrezne fizične osebe ali če starš v oporoki ali pogodbi o dedovanju navede, naj se kot zakoniti skrbnik imenuje pravna oseba. Pravna oseba mora za osebe pod svojim skrbništvom sistematično poiskati skrbnike, ki so fizične osebe, ter takim skrbnikom zagotavljati nasvete in usposabljanje.

Do imenovanja zakonitega skrbnika njegove dolžnosti začasno opravlja podeželska občina ali mestna uprava otrokovega prebivališča, kot je navedeno v registru prebivalstva, če so izpolnjeni osnovni pogoji za vzpostavitev skrbništva. Pri izvajanju dolžnosti skrbnika ima podeželska občina ali mestna uprava pravice in obveznosti zakonitega skrbnika.

3 Ali je mogoče za izvrševanje starševske odgovornosti določiti drugo osebo, če starši tega nočejo ali ne želijo?

Če starša nista sposobna ali pripravljena izvrševati starševske odgovornosti do svojega otroka, lahko dasta soglasje za oddajo otroka v posvojitev. Soglasje starša o oddaji otroka v posvojitev lahko začne veljati šele osem tednov po rojstvu otroka, predloga za posvojitev pa ni mogoče vložiti pri sodišču, dokler ne začne veljati soglasje starša. S soglasjem starša se lahko otrok preda v skrb osebi, ki ga želi posvojiti, še pred začetkom veljavnosti soglasja za oddajo v posvojitev.

Če nobeden od staršev mladoletnega otroka nima pravice do zastopanja ali če staršev otroka ni mogoče opredeliti, sodišče odloči o imenovanju zakonitega skrbnika na svojo pobudo ali na podlagi vloge podeželske občine ali mestne uprave ali zainteresirane osebe.

4 Kako se ureja vprašanje starševske odgovornosti, če se starša razvežeta ali razideta?

Če se zakonska zveza staršev razveže ali če preneha njuna življenjska skupnost, morata rešiti nadaljnja vprašanja glede varstva in vzgoje otrok. Starša z varstvom in vzgojo otroka se lahko dogovorita o izvrševanju skupne pravice do zastopanja. Sprememba ureditve glede varstva in vzgoje otroka, vključno z odpravo skupnega varstva in vzgoje otroka, pa je mogoča le pri sodišču.

Vsak od staršev ima pravico od sodišča v postopku na predlog zahtevati, naj se varstvo in vzgoja otroka delno ali v celoti preneseta nanj. Sodišče pa lahko o sporu glede varstva in vzgoje otroka odloči tudi na podlagi tožbe, če se to zahteva hkrati z razvezo zakonske zveze ali plačilom preživnine.

5 Katere formalnosti morata starša spoštovati pri sklenitvi sporazuma o starševski odgovornosti, da je ta sporazum pravno zavezujoč?

Starši z varstvom in vzgojo otroka lahko prosto urejajo skupno izvajanje varstva in vzgoje otroka. Sprememba ureditve glede varstva in vzgoje otroka, vključno z odpravo skupnega varstva in vzgoje otroka, pa je mogoča le pri sodišču. Vprašanja glede varstva in vzgoje otroka se rešijo in opredelijo s pravno zavezujočo odločbo sodišča. Sodišča morajo pri obravnavi katere koli zadeve, ki se nanaša na otroka, predvsem upoštevati koristi otroka ter vse okoliščine in pravni interes upoštevanih oseb. Spori glede varstva in vzgoje otroka so družinske zadeve; obravnavajo jih sodišča na podlagi predloga, v postopku pa izdajo sodno odredbo. Če starš želi, da se opredelijo njegove pravice v zvezi z otrokom, mora pri sodišču vložiti ustrezen predlog.

6 Katera alternativna sredstva so za reševanje spora zunaj sodišča na voljo staršem, kadar se ti ne morejo sporazumeti o starševski odgovornosti?

Starši z varstvom in vzgojo otroka lahko prosto urejajo skupno izvajanje varstva in vzgoje otroka. Sprememba ureditve glede varstva in vzgoje otroka, vključno z odpravo skupnega varstva in vzgoje otroka, pa je mogoča le pri sodišču. Starši si lahko pri sklepanju dogovora pomagajo z družinsko mediacijo. Lokalna uprava jih lahko napoti na ustreznega ponudnika storitev. Starši se lahko na primer o ureditvi stikov z otrokom dogovorijo sami ali s pomočjo družinskega mediatorja, če pa se dogovor krši, morajo pri sodišču zahtevati izdajo izvršilnega naslova (tj. odredbe).

Glede urejanja stikov z otrokom so sodišča v sodnih postopkih tudi poravnalni organi, katerih cilj je doseči sporazum med starši glede stikov z otrokom.

Sodišča zasllišijo stranke takoj, ko je to mogoče, pri tem pa imajo tudi možnost uporabiti pomoč družinskega svetovalca, zlasti da se doseže skupno stališče o varstvu in vzgoji otroka ter odgovornosti zanj. Sodišče lahko postopke v zvezi z otrokom začasno ustavi, če to ne povzroči zamude, ki škodi koristi otroka, in če sta se zadevni stranki pripravljene udeležiti svetovanja zunaj sodišča ali če bi bilo spor iz drugih razlogov po mnenju sodišča mogoče rešiti z dogovorom med strankama.

7 O katerih vprašanih v zvezi z otrokom lahko odloča sodnik, če starša zadevo predložita sodišču?

Pristojnost sodišč vključuje zadeve, ki se nanašajo na pravico starša do stika z otrokom, spremembe glede varstva in vzgoje otroka, ponovno vzpostavitev varstva in vzgoje otroka, obveznost plačila preživnine in spremembe zneska preživnine na zahtevo starša.

8 Če sodišče odloči, da ima eden od staršev izključno pravico do varstva in vzgoje otroka, ali to pomeni, da odloča o vsem v zvezi z otrokom brez predhodnega posvetovanja z drugim od staršev?

Medsebojne pravice in obveznosti staršev in otrok izhajajo iz starševstva otrok, kar pomeni, da mora starš, katerega potomec je otrok, za otroka skrbeti. Medsebojne pravice in obveznosti staršev in otrok so odvisne od tega, kdo izvaja varstvo in vzgojo otroka, tj. če ju izvaja le eden od staršev, lahko odloča o vseh vprašanih, povezanih z otrokom, brez predhodnega posvetovanja z drugim staršem.

Starš ima lahko izključno varstvo in vzgojo otroka od rojstva otroka naprej, če sta starša na primer ob predložitvi izjav o nameri glede priznanja očetovstva izrazila željo, da se starševska odgovornost prepusti enemu od staršev. En starš lahko pridobi izključno varstvo in vzgojo na primer v naslednjih treh primerih. Starš pridobi izključno varstvo in vzgojo otroka, če od sodišča v postopku na predlog zahteva, naj se varstvo in vzgojo otroka delno ali v celoti preneseta nanj. Starš običajno zahteva izključno varstvo in vzgojo otroka, če starša, ki imata skupno varstvo in vzgojo otroka, stalno ne živita skupaj ali če iz katerega drugega razloga ne želita več izvajati skupnega varstva in vzgoje otroka.

Starš lahko sam izvaja varstvo in vzgojo otroka tudi v primerih, ko imata starša skupno varstvo in vzgojo otroka, vendar je izvajanje enega od staršev začasno zadržano. Če se izključno varstvo in vzgojo otroka, dodeljena enemu od staršev na podlagi zakona ali sodne odločbe, začasno zadržita in se ne pričakuje, da bodo razlogi za zadržanje prenehali, sodišče dodeli izvajanje varstva in vzgoje otroka drugemu staršu, če je to v korist otroka.

Sodišče varstvo in vzgojo otroka dodeli drugemu staršu tudi, če starš z izključnim varstvom in vzgojo otroka umre ali sta mu varstvo in vzgoja odvzeta, razen če je to v nasprotju s koristmi otroka.

9 Če sodišče odloči, da imata starša skupno pravico do varstva in vzgoje otroka, kaj to pomeni v praksi?

Če imata starša skupno varstvo in vzgojo otroka, ju izvajata in opravljata obveznosti, ki iz tega izhajajo, na lastno odgovornost in soglasno, pri čemer upoštevata otrokovo splošno dobrobit. Starša, ki imata skupno varstvo in vzgojo otroka, imata tudi skupno pravico do zastopanja.

Če starša, ki imata skupno varstvo in vzgojo otroka, ne dosežeta dogovora glede pomembne zadeve za otroka, lahko sodišče na zahtevo starša pristojnost za odločanje v tej zadevi dodeli enemu od staršev. Če sodišče prenese pristojnost odločanja na enega starša, mu lahko omeji izvrševanje take pravice ali naloži dodatne obveznosti.

10 Pri katerem sodišču ali organu je treba vložiti vlogo v zvezi s starševsko odgovornostjo? Katere formalnosti je treba upoštevati in katere dokumente je treba priložiti k vlogi?

V sporih v zvezi z varstvom in vzgojo otrok odločajo okrajna sodišča. V primeru spora glede varstva in vzgoje otroka mora predlagatelj vložiti predlog za rešitev zadeve pri okrajnem sodišču. Predlog se vloži pri okrajnem sodišču, pristojnem glede na otrokovo prebivališče.

Predlog mora vsebovati naziv sodišča, osebne podatke predlagatelja, zadevne osebe in njunih otrok ter izrecno zahtevo predlagatelja. Poleg tega mora predlog vsebovati dejstva, predlagatelj pa mora navesti in predložiti dokaze, ki so mu na voljo. Predlog mora podpisati predlagatelj ali njegov zastopnik. V primeru zastopanja je treba predlogu priložiti pooblastilo ali drugo listino, iz katere izhaja pravica do zastopanja.

Predlog in dokazne listine se sodišču predložijo pisno v estonščini. Če predlog, zahteva, pritožba ali ugovor, ki ga udeleženec v postopku predloži sodišču, ni v estonščini, sodišče določi rok, v katerem mora oseba, ki je tako listino predložila, predložiti prevod.

Sodišče lahko o zadevah glede določitve pravic staršev v zvezi z otrokom in glede stikov z njim, tj. v zadevah glede varstva in vzgoje otrok, odloči tudi v okviru tožbe, če se to zahteva hkrati z razvezo zakonske zveze ali plačilom preživnine.

11 Kateri postopek se pri tem uporablja? Ali je na voljo skrajšani postopek?

Sodišča obravnavajo zadeve v zvezi z varstvom in vzgojo otrok na predlog, v skladu z določbami o tožbi, pri tem pa upoštevajo posebne določbe glede postopka na predlog (glej zakonik o civilnem postopku [1]).

Sodišče lahko po nujnem postopku obravnava le zahtevek za preživnino, ki jo plačuje starš, ki ne živi z mladoletnim otrokom. Zadev v zvezi z varstvom in vzgojo otrok ni mogoče obravnavati v poenostavljenem postopku. Zadeve v zvezi z varstvom in vzgojo otrok se obravnavajo na predlog, zato se razlikujejo od običajne tožbe. V postopku na predlog sodišče na svojo pobudo ugotavlja dejstva in zbira potrebne dokaze, razen če zakon ne določa drugače. Sodišče ni vezano na zahteve ali dejstva, ki jih predložijo stranke v postopku, ali na njihovo oceno dejstev, razen če zakon ne določa drugače. Tudi zahteve glede vodenja zapisnika obravnave in glede vročanja listin so manj stroge. V zadevah v zvezi z varstvom in vzgojo otrok lahko sodišča tudi sprejmejo ukrepe za urejanje izvajanja varstva in vzgoje ali stikov z otrokom med postopkom ali da se zagotovi upoštevanje dogovorov v prihodnje.

Sodišče lahko sprejme previdnostne ali začasne ukrepe, če meni, da bi bilo izvrševanje sodbe brez takih ukrepov oteženo ali onemogočeno. V družinskih zadevah, ki se obravnavajo na predlog, lahko začasne ukrepe sprejme vsako sodišče, ki je krajevno pristojno za potrebne ukrepe. Taki ukrepi na primer vključujejo vrnitev otroka drugemu staršu ali spoštovanje pravne preživninske obveznosti; sodišča lahko tožencu med drugim naložijo plačilo preživnine med postopkom ali predložitve zavarovanja za izpolnitev obveznosti plačila.

[1] Zakonik o civilnem postopku (RT I 2005, 26, 197; RT I, 21.6.2014, 58). Na voljo na spletu: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide>.

12 Ali je mogoče dobiti pravno pomoč za kritje stroškov postopka?

Če sodišče ugotovi, da fizična oseba zaradi svojega finančnega položaja ne zmore plačati stroškov postopka, jo lahko v celoti ali delno oprosti plačila stroškov pravne pomoči in plačila državne takse.

13 Ali je mogoče vložiti pritožbo zoper odločbo o starševski odgovornosti?

Sodna odločba, izdana v postopku na predlog, je odredba; zanjo se uporabljajo določbe glede odredb, izdanih v postopku na podlagi tožbe, razen če zakon ne določa drugače. Zoper odredbo o varstvu in vzgoji otrok se lahko vloži pritožba v skladu s splošnimi določbami o pritožbenem postopku, če pritožnik meni, da odločba sodišča prve stopnje temelji na kršitvi pravne določbe (če na primer sodišče prve stopnje napačno uporabi materialno- ali procesnopravno določbo). Iz zgoraj navedenih razlogov se lahko pri vrhovnem sodišču vloži tudi kasacijska pritožba.

14 V nekaterih primerih je morda treba pri sodišču ali drugem organu vložiti zahtevek za izvršitev odločbe o starševski odgovornosti. Kateri postopek se pri tem uporablja?

Zadeve v zvezi z varstvom in vzgojo otrok se obravnavajo v postopkih na predlog. V zadevah s področja družinskega prava, ki se obravnavajo na predlog, sodišče izda odredbo, ki je izvršljiva od trenutka njenega začetka veljavnosti, razen če zakon ne določa drugače. Odredba, izdana v postopku na predlog, je izvršilni naslov. Če dolжник odredbe o varstvu in vzgoji otrok ne izpolni prostovoljno, se odredba izvrši v izvršilnem postopku na podlagi vloge tožnika. Tožnik mora v ta namen vložiti vlogo pri sodnem izvršitelju, ki je krajevno pristojen glede na prebivališče ali sedež dolžnika ali glede na lokacijo njegovega premoženja. V zadevi glede stikov z otrokom sodni izvršitelj v izvršilnem postopku sodeluje s predstavnikom lokalne uprave kraja prebivališča otroka ali v izjemnih primerih kraja prebivališča osebe, ki mora izpolniti obveznost; navedeni predstavnik mora imeti izkušnje pri delu z otroki. Po potrebi lahko sodni izvršitelj lokalni upravi predlaga, naj se otrok začasno namesti v socialnovarstveno ustanovo. Če oseba, ki mora izpolniti obveznost, ovira izvršitev odredbe, se ji lahko izreče denarna kazen.

15 Kaj je treba storiti, da se odločba o starševski odgovornosti, ki jo izda sodišče v drugi državi članici, prizna in izvrši v tej državi članici?

V skladu z Uredbo Sveta (ES) št. 2201/2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo se sodna odločba, izdana v eni državi članici, prizna v drugih državah članicah, ne da bi bil za to potreben poseben postopek. Uredba se uporablja v vseh državah članicah Evropske unije, razen na Danskem.

Sodna odločba o izvrševanju starševske odgovornosti glede otroka, izdana v eni državi članici, ki je bila v zadevni državi članici vročena in je izvršljiva, se v drugi državi članici izvrši, ko se v njej na predlog zainteresirane strani razglasi izvršljivost take sodne odločbe. V ta namen je treba pri sodišču vložiti zahtevek za razglasitev izvršljivosti.

Sodišče, pri katerem je treba vložiti zahtevek, je navedeno na [tej povezavi](#).

Stranka, ki zahteva priznanje sodne odločbe ali mu nasprotuje ali ki zahteva razglasitev izvršljivosti, mora predložiti:

- (a) izvod sodne odločbe, ki izpolnjuje pogoje, potrebne za potrditev njegove verodostojnosti, in
- (b) potrdilo o sodnih odločbah v zvezi s starševsko odgovornostjo.

Obrazec je na voljo na [tej povezavi](#).

Sodna odločba, ki se nanaša na starševsko odgovornost, se ne prizna:

- (a) če je tako priznanje očitno v nasprotju z javnim redom države članice, v kateri se priznanje zahteva, pri čemer se upošteva korist otroka;
- (b) če je bila izdana (razen v primeru nujnosti), ne da bi bila otroku dana možnost, da pove svoje mnenje, v nasprotju s temeljnimi načeli postopka države članice, v kateri se priznanje zahteva;
- (c) če je bila izdana v nenavzočnosti toženca, če tožencu pisanje o začetku postopka ali enakovredno pisanje ni bilo vročeno pravočasno in tako, da bi lahko pripravil obrambo, razen če je ugotovljeno, da se toženec s sodno odločbo nedvoumno strinja;
- (d) na zaprosilo osebe, ki trdi, da sodna odločba posega v njeno starševsko odgovornost, če je bila sprejeta, ne da bi bila taki osebi dana možnost, da pove svoje mnenje;
- (e) če ni združljiva s poznejšo sodno odločbo, ki se nanaša na starševsko odgovornost, izdano v državi članici, kjer se zahteva priznanje;
- (f) če ni združljiva s poznejšo sodno odločbo, ki se nanaša na starševsko odgovornost, izdano v drugi državi članici ali tretji državi, kjer ima otrok običajno prebivališče, če poznejša sodna odločba izpolnjuje potrebne pogoje za priznanje v državi članici, kjer se priznanje zahteva, ali
- (g) če postopek iz člena 56 Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 ni bil upoštevan.

16 Na katero Sodišče v tej državi članici je treba vložiti zahtevek za izpodbijanje priznanja odločbe o starševski odgovornosti, ki jo je izdalo sodišče v drugi državi članici? Kateri postopek se uporablja v teh primerih?

Sodišče, pri katerem je treba vložiti zahtevek, je navedeno na [tej povezavi](#).

Stranka, ki zahteva priznanje sodne odločbe ali mu nasprotuje ali ki zahteva razglasitev izvršljivosti, mora predložiti:

- (a) izvod sodne odločbe, ki izpolnjuje pogoje, potrebne za potrditev njegove verodostojnosti, in
- (b) potrdilo o sodnih odločbah v zvezi s starševsko odgovornostjo iz člena 39 Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003.

Obrazec je na voljo na [tej povezavi](#).

17 Katero pravo se uporablja v postopku o starševski odgovornosti, če otrok ali stranki ne prebivata v tej državi članici ali imata različno državljanstvo?

V skladu z estonskim zakonom o mednarodnem zasebnem pravu [1] se razmerja med otrokom in starši urejajo s pravom države prebivališča otroka.

Poleg tega se Haaška konvencija iz leta 1996 o pristojnosti, pravu, ki se uporablja, priznavanju, uveljavljanju in sodelovanju glede starševske odgovornosti in ukrepov za varstvo otrok uporablja med državami, ki so podpisnice Konvencije.

Določitev prava, ki se uporablja, je lahko odvisna tudi od sporazumov o pravni pomoči. Republika Estonija ima sklenjene naslednje sporazume o pravni pomoči:

- sporazum o pravni pomoči in pravnih razmerjih med Republiko Estonijo, Republiko Litvo in Republiko Latvijo (1993);
 - sporazum o pravni pomoči in pravnih razmerjih v civilnih, družinskih in kazenskih zadevah med Republiko Estonijo in Rusko federacijo (1993);
 - sporazum o pravni pomoči in pravnih razmerjih v civilnih in kazenskih zadevah med Republiko Estonijo in Ukrajino (1995);
 - sporazum o pravni pomoči in pravnih razmerjih v civilnih, delovnopravnih in kazenskih zadevah med Republiko Estonijo in Republiko Poljsko (1999).
- Ker so vse pogodbenice sporazumov o pravni pomoči, sklenjenih z Litvo, Latvijo in Poljsko, tudi podpisnice Haaške konvencije iz leta 1996, so se pogodbenice dogovorile za uporabo določb navedene konvencije pri določanju prava, ki se uporablja.

[1] Zakon o mednarodnem zasebnem pravu (RT I 2002, 35, 217). Na voljo na spletu: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513112013009/consolide>.

Zadnja posodobitev: 05/07/2019

Strani v jezikih držav članic pripravljajo posamezne kontaktne točke pri Evropski pravosodni mreži, njihov prevod pa zagotavlja prevajalska služba Evropske komisije. Prevodi zato morda še ne vsebujejo kasnejših sprememb izvirnika, ki so jih vnesli nacionalni organi. Evropska pravosodna mreža v civilnih in gospodarskih zadevah ter Evropska komisija ne prevzemata nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki v tem dokumentu. Za pravila o avtorskih pravicah države članice, ki je odgovorna za to stran, glejte pravno obvestilo.